

VERKENNING HOUTBOUW; EEN SAMENVATTING OP HOOFDLIJNEN.

DATUM	15-12-2020	DOCUMENTUM NUMMER	821C7F16
DOMEIN	Stedelijke Leefomgeving	PORTEFEUILLEHOUDER	Van Muilekom
STELLER	Jesse Ooijevaar		
TELEFOONNUMMER	06 1173 1356		
EMAIL	jesse.ooijevaar@provincie-utrecht.nl		

Inleiding

Om de woningbouwopgave te verduurzamen, te versnellen en circulair te maken, is er onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden van houtbouw. Er zijn online seminars bijgewoond en de dialoog is aangegaan met verschillende afgevaardigden/experts van het Rijk, provincies, gemeenten, belangenorganisaties en woningcorporaties. Hieronder samengevat de bevindingen.

Traditioneel bouwen

De traditionele materialen voor de bouw van woningen zijn beton, steen en staal. Deze manier van bouwen beheerst de markt. De bouwsector in Nederland staat, o.a. door deze traditionele bouwmethode, voor een grote uitdaging. Enerzijds moet er meer gebouwd worden en anderzijds ligt er de opgave om de uitstoot van stikstof en CO₂ omlaag te brengen (Parijsakkoorden, uitspraak Raad van State). Aangezien beton, steen en staal een grote CO₂-footprint kennen ten opzichte van hout, valt hier een aanzienlijke winst te behalen.

Veel partijen geven aan dat traditioneel bouwen voor de bouwsector normaal is en daarom nu goedkoper is. Er wordt door de sector wel gekeken naar het gedeeltelijk toepassen van houtbouw of biobased elementen¹. Dit vooral om de traditionele bouw met kleine aanpassingen te kunnen blijven voortzetten in verband met de aangescherpte regelgeving en eisen. Door deze behoudendheid komt het toepassen van biobased en circulaire elementen nauwelijks voor. Veel partijen, ook uit de markt, onderschrijven dat de bouwsector nog vaak behoudend is.

Houtbouw

Houtbouw betekent dat de constructie in de basis van hout wordt gemaakt. Houtbouw staat geheel in het teken van innovatieve oplossingen in hout- en hybridebouw². Het gaat in de regel om de constructie van één of meerdere grondgebonden woningen. Van de toepassing van houtbouw in grootschalige projecten van 50 of meer grondgebonden woningen is nog nauwelijks sprake. Op dit moment worden er hoge en grote appartementsgebouwen gebouwd zoals HAUT in Amsterdam en in de nabije toekomst Tree House in Rotterdam. Dit zijn hybride bouwvormen van gestapelde woningen, omdat er gewerkt wordt met een zware massieve kern van beton en staal. Ten opzichte van deze gebouwen kan een seriematige productie van grondgebonden houtbouwoningen het gebruik van beton, steen en staal flink verminderen.

Potentie

De constatering uit de dialoog is dat er potentie zit in houtbouw, vooral door de mogelijkheden van snelle, hoogwaardige, modulaire bouwmethode en de CO₂- en duurzaamheidsvoordelen. De verwachting is dat houtbouw het komende decennium een oplossing kan gaan bieden voor de versnelling van de woningbouwopgave. Uit de dialoog blijkt dat er wel draagvlak ontstaat voor het verkennen van houtbouwinitiatieven. Op dit moment komen de eerste initiatieven vanuit de bouwsector zelf en daarbij valt op dat er nog weinig onderlinge samenhang in de initiatieven zit. Op basis hiervan kan gesteld worden dat houtbouw nog in de kinderschoenen staat, maar dat er gelijktijdig al kennis in de markt wordt opgebouwd. Landen als Zweden, Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland hebben veel meer kennis op het gebied van houtbouw en zijn daarmee koploper. Verder blijkt dat houtbouw vaak hand in hand gaat of wordt gezien als onderdeel van biobased bouwen. Bijvoorbeeld door het gebruik van hennepvezel als isolatiemateriaal.

Financiering

Het belangrijkste punt dat naar voren komt uit de verschillende gesprekken is dat het financieren van houtbouw een uitdaging is. Houtbouw is nu nog 10-20% duurder dan traditionele bouw. Dit komt vooral door de opzet van aanbestedingsprocedures en het verdisconteren van risico's door onbekendheid met houtbouw. Bouwkostendeskundigen begroten te voorzichtig en aannemers rekenen vaak uit onwetendheid hogere bouwkosten. Er wordt niet of nauwelijks naar de lange termijnvoordelen (bijv. langdurige CO₂-opslag, gezonder

¹ Biobased bouwen maakt gebruik van hernieuwbare bouwgrondstoffen. Dit zijn grondstoffen uit gewassen die door fotosynthese CO₂ uit de lucht vastleggen. Denk naast hout aan vlas- en hennepwol als isolatiemateriaal, schelpkalkmortel om te metselen, kokos voor geluidsisolatie in vloeren etc.

² Het combineren van meerdere bouwmethoden bij de realisatie van een woning. Denk bijvoorbeeld aan een woning waar een betonnen onderconstructie wordt gecombineerd met massieve houtbouw. Beton zorgt voor robuustheid en massieve houtbouw voor hoge isolatiewaarden en een snel bouwproces op locatie.

leefklimaat in huis, herbruikbaarheid materialen) van houtbouw gekeken, omdat deze voordelen nog te veel onbekend terrein zijn en de levenscycluskosten nog niet genoeg in beeld zijn. Enkele financiële partijen (banken en investeerders) zijn inmiddels aan het onderzoeken of de financiering van houtbouw rendabel is. Belangrijk daarbij is dat de levenscycluskosten gunstig moet uitvallen.

De eerste signalen zijn positief en dat betekent dat de opvatting dat houtbouw duur is, ook op de lange termijn, weleens een misvatting zou kunnen zijn. Ook met het oog op de CO₂-heffing op materialen lijkt de lange termijn impact van houtbouw op het milieu lager te zijn dan die van de traditionele bouw. Hierdoor wordt houtbouw economisch aantrekkelijker. Aandachtspunt hierbij is dat in Nederland op technisch gebied veel kan in de woningbouw; klimaatadaptief, geluidadaptief en huizen met nul-op-de-meter, maar de grondprijzen zijn hoog en de winst bij de bouwers, is naar eigen zeggen, niet groot. Daarmee is de ruimte voor vernieuwing en risico's ook beperkt. Daarnaast is de vraag naar houtbouw nog laag. Dat komt omdat er op dit moment nog onvoldoende vraag in de markt is. Er wordt vooral kleinschalig gebouwd; grotere uitbreidingslocaties waar seriematig met houtbouw wordt gebouwd zijn er nog niet. De groei naar grotere en seriematige bouw van houtbouwwoningen is nodig om het financieel aantrekkelijk te maken.

Opgave

Het is een brede opgave om houtbouw volwassen te laten worden en het onderdeel te laten zijn van de woningbouwopgave. Om houtbouw van de grond te krijgen moet rekening worden gehouden met onderwerpen als circulariteit, CO₂-reductie, stikstof, duurzaamheidsopgaven, beleid (o.a. bos), normering, aanbestedingsregels en financiering. De complexiteit zit in het anders gaan denken en doen in de hele (bouw)keten. Een behoorlijke opgave maar veel overheden en belangenbehartigers zijn zich bewust van de potentie en het belang voor de verduurzaming die houtbouw heeft. Binnen de bouwsector groeit dit bewustzijn ook gestaag. Er zit energie op het onderwerp en er wordt bij de interviews positief gereageerd op de verkenning die wordt uitgevoerd. Daarbij wordt vooral inzet van het Rijk en de provincies gevraagd, omdat zij het beste de keten zouden kunnen overzien en daarin de verandering kunnen stimuleren en regisseren. Het Rijk en andere provincies zien zeker dit belang.

Een belangrijk aandachtspunt is het herzien van het bosbeleid. Bij het opstellen van het provinciale strategisch bosbeleid zijn de gevolgen van en kansen voor houtbouw een punt van aandacht. De afweging die gemaakt dient te worden is of bij herplant of realisatie van nieuwe productiebossen deze zo worden gerealiseerd dat de biodiversiteit toeneemt en er meer ruimte ontstaat voor verschillende soorten bomen die inzetbaar zijn voor houtbouw. Belangrijk binnen deze opgave is dat duurzame kap en duurzaam bosbeheer de sleutels zijn om houtproductie te bevorderen zonder te veel bos op te offeren. Op dit moment zijn we voor voldoende levering van kwalitatief hoogwaardig hout zeker ook nog afhankelijk van andere Europese landen. Deze landen beschikken over een grote voorraad hout, omdat zij over meer bosgebieden beschikken. De impact op de duurzaamheidsopgave en de CO₂-footprint die de import van dit hout veroorzaakt, dient wel afgewogen te worden.

Experimenteren

Enkele partijen geven ook aan dat door de hoge vraag naar woningen de markt het op dit moment niet toelaat om te experimenteren met nieuwe bouwvormen. Hierdoor zijn bouwers niet continu bezig met innovatie. Tevens is er nog geen standaardisatie van houtbouwwoningen, waardoor het lastig is om tot een uniform karakter te komen. De provincie richt haar ogen op de ontwikkelingen die elders in het land plaatsvinden om hiervan te leren. Initiatieven op het gebied van houtbouw van bouwers binnen de provincie Utrecht zullen worden gesteund. Onderzocht wordt hoe marktpartijen uitgedaagd kunnen worden tot initiatieven, bijvoorbeeld door het uitschrijven van een challenge houtbouw.

Verandering teweegbrengen

De aflevering 'Houtbouwers' van VPRO's Tegenlicht van 20 oktober 2019 heeft veel in beweging heeft gebracht. De documentaire heeft ideeën doen ontstaan, interesses gewekt en samenwerkingen tot stand gebracht. Ook de hierop volgende moties in de landelijke en regionale politiek helpen hieraan mee, zoals de provinciale motie 'Hout, daar kun je op bouwen'. In navolging op het TV-programma en de moties heeft dit geleid tot verschillende nieuwe initiatieven en de versterking van reeds bestaande initiatieven in de markt. Voorbeelden hiervan zijn: belangenbehartigers, de overheid, TBI Woonlab, convenant Bewust met Hout en Bouwlab R&Do.

De Europese aansturing op een CO₂-belasting vanuit de Parijsakkoorden en de daarop in 2021 volgende CO₂-heffing voor industrie op teveel uitgestoten CO₂ zal voor de productie van materialen als beton, steen en staal negatief uitpakken waardoor de toepassing van hout een veel gunstiger alternatief gaat vormen. Dit kan de houtbouwtransitie versnellen. Echter beleid, aanbestedingsprocedures, normering en regelgeving hebben zich ook nog niet ingesteld op houtbouw als de alternatieve bouwmethode. Een voorbeeld hiervan is dus dat veel constructeurs nog niet goed kunnen rekenen met het bouwen met hout en daardoor traditionele rekenmethoden blijven hanteren. Veel houtverbindingen, dus zonder ijzeren componenten, zijn voor hen nog onbekend terrein. Dit geldt ook voor vergunningtoetsers. Ook kost het nog tijd voordat in de bouwwereld en opdrachtgevers wordt ingezien dat houtbouw veel voordelen kent op het gebied van o.a. circulariteit, CO₂-reductie, stikstofuitstoot en andere duurzaamheidsopgaven. Dit besef heeft inmiddels ook de beleidsmakers bereikt waardoor veranderingen in beleid (bijv. strategisch bosbeleid), normering in de bouw en aanbestedingsregels gestart zullen gaan worden.

Rol provincie

Tijdens de verkenning met partijen is er van gedachten gewisseld over het ondersteunen/opzetten van pilots, zoals gevraagd in de motie, en is er geconcludeerd dat pilots in dit stadium (nog) niet aansluiten bij de rol van de provincie. Door de geïnterviewde partijen wordt wel een rol gezien en/of verwacht, echter het is voor partijen vaak lastig om deze specifiek te benoemen. Na verder doorvragen, wordt er aangegeven dat houtbouw vooral wordt geassocieerd met circulariteit en duurzaam bouwen. Het gaat om een integraal vraagstuk waarbij meerdere beleidsgebieden en programma's een rol oppakken om, daar waar de uitdagingen liggen, CO₂-, stikstof reductie en de duurzaamheidsvoordelen via houtbouw in te passen in het beleid. Gezien de diverse lopende initiatieven en de verwachtingen ligt de rol van kennis delen en verbinden de provincie het best en wordt ingezet op:

- Het verder brengen van circulair en duurzaam bouwen, waar houtbouw onder valt, in samenwerking met de concernopgaven Versnelling Woningbouw, Circulaire economie, Klimaatadaptatie, Gezonde leefomgeving en vanuit het strategisch bosbeleid. Concreet wordt gewerkt aan een convenant Duurzaam Bouwen dat halverwege 2021 wordt ondertekend. Samen met de gemeenten Amersfoort, Utrecht en de Economic Board Utrecht heeft de provincie Utrecht hierin een trekkersrol. Het convenant moet leiden tot publiek-private afspraken met meetbare ondergrenzen op thema's zoals circulariteit en duurzaamheid. Doelgroep zijn de partners in de bouwketen; gemeenten, provincie, bouwers, ontwikkelaars, waterschappen, maatschappelijke organisaties en brancheorganisaties. Daarnaast wordt gewerkt aan het komen tot normerende Afspraken Klimaatadaptief Bouwen Utrecht;
- Het stimuleren en steunen van lopende initiatieven (circulair en biobased bouwen) en initiatiefnemers van concrete houtbouwprojecten vanuit het kennispoor (programmaliijn 4 – Kennisbank) van het programma Versnelling Woningbouw 2021-2024. Met deze kennis wordt het provinciale netwerk geïnformeerd;
- Het leggen van verbindingen en het delen van kennis met partijen, samen met het Rijk en andere provincies o.a. door het aansluiten bij de strategische verkenning 'Meer ruimte voor biobased bouwen' van het Rijk. Deze verkenning is voortgekomen uit de motie Van Eijs zoals benoemd in de provinciale motie;
- Eventuele belemmeringen wegnemen, zodat het op termijn mogelijk wordt om tot pilots te komen. We houden goed zicht op de partijen (zoals o.a. Min. BZK, Min. I&W, TNO en NEN) die betrokken zijn bij het aanpassen van aanbestedingsprocedures, normering en regelgeving waarmee houtbouw een volwaardige bouwmethode kan worden in de Nederlandse bouw. Belangrijk is dat de provincie in gesprek blijft met de bouwsector en de verschillende belangenorganisaties zoals bijvoorbeeld NEPROM. Onderzocht zal worden hoe en op welk tijdstip een challenge houtbouw kan worden ingezet;
- De opbrengsten en ontwikkelingen uit het landelijke traject 'City Deal Circulair en Conceptueel Bouwen' zullen we goed volgen. Voor nu geven we prioriteit aan het aansluiten bij de strategische verkenning 'Meer ruimte voor biobased bouwen' van het Rijk en het op te stellen regionaal 'Convenant Duurzaam Bouwen' en 'Afspraken Klimaatadaptief Bouwen Utrecht'.

Gesproken en/of input leverende partijen

Ministerie van Binnenlandse Zaken	Bouwend Nederland
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	NEPROM
Rijkswaterstaat	Finnhouse
Provincie Zuid-Holland	NIBE
Gemeente Nijmegen	Circle Economy
Gemeente Utrecht	Economic Board Utrecht
Gemeente Amersfoort	FSC Nederland
De Alliantie	Natuur en Milieufederatie Utrecht
Fien Wonen	